

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หัวข้อ : หลักสิทธิมนุษยชน
เรื่อง : ข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
ในภูมิภาคอาเซียน

จัดทำโดย

นายสุรพันธ์ บุรานนท์
รหัส 5744

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ 2
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำนำ

หลักสิทธิมนุษยชนเป็นหลักที่ได้รับความสนใจในประชาคมโลกอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ทั้งนี้ หากเปรียบเทียบกับกระแสของหลักประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม ความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่าสิทธิมนุษยชน หรือขอบเขตของถ้อยคำดังกล่าวว่ามีความแคบกว้างอย่างไร ยังคงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่บ้างในปัจจุบัน ผลแห่งการนี้ทำให้พัฒนาการเชิงความคิดเกี่ยวกับนิยาม ลักษณะ หรือขอบเขตของสิทธิมนุษยชนในแต่ละภูมิภาคของโลกยังมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด มุมมองเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอาเซียน ก็เช่นเดียวกัน มีเนื้อหาสาระบางส่วนที่แสดงให้เห็นความแตกต่างเชิงความคิดหากเปรียบเทียบกับที่ปรากฏใน เอกสารรับรองสิทธิมนุษยชนของภูมิภาคอื่นของโลก ในเอกสารการศึกษาฉบับนี้จึงได้หยิบยกข้อสังเกตเบื้องต้น บางประการที่ผู้เขียนเห็นว่าจะสะท้อนให้เห็น “อัตลักษณ์” ในรูปแบบเฉพาะเกี่ยวกับมุมมองสิทธิมนุษยชนของ ประชาคมอาเซียนที่แตกต่างไปจากที่ปรากฏในภูมิภาคอื่นๆ แล้วนำมาวิเคราะห์และวิจารณ์ต่อไป

ผู้เขียนหวังว่าการนำเสนอข้อมูลและข้อสังเกตเบื้องต้นเหล่านี้ อาจมีประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษา ในเรื่องนี้ตามสมควร

สุรพันธ์ บุรานนท์

สารบัญ

	หน้า
ความนำ	๑
พัฒนาการและนิยามสิทธิมนุษยชน	๓
การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอาเซียนและข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอาเซียน	๘
บทสรุป	๑๓
บรรณานุกรม	๑๕

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอาเซียน

เอกสารการศึกษานี้ ผู้เขียนจัดทำขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอข้อสังเกตเกี่ยวกับการพิจารณาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอาเซียนภายใต้ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration: AHRD) ซึ่งประกาศไว้เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เนื่องจากหากพิจารณาในรายละเอียดของปฏิญญาอาเซียนฉบับนี้ ยังมีลักษณะเฉพาะที่ทำให้มุมมองเกี่ยวกับคำว่าสิทธิมนุษยชนในบริบทของประชาคมอาเซียนมีความแตกต่างกับมุมมองเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอื่นพอสมควร เอกสารการศึกษานี้จึงมุ่งเน้นศึกษาโดยเสนอความคิดเห็นในลักษณะส่วนตัวของผู้เขียนซึ่งอาจมีประโยชน์สำหรับผู้สนใจในเรื่องนี้ต่อไป

รายละเอียดที่ผู้เขียนจะกล่าวต่อไปในเนื้อหาประกอบด้วย ๔ หัวข้อย่อย ได้แก่ ๑. ความนำ ๒. พัฒนาการและนิยามสิทธิมนุษยชน ๓. การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอาเซียนและข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอาเซียน และ สุดท้ายคือ ๔. บทสรุป โดยแต่ละหัวข้อย่อยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความนำ

คำว่าสิทธิมนุษยชนเป็นคำที่มักถูกยกขึ้นกล่าวในปัจจุบันอยู่เสมอ โดยคำว่า “สิทธิมนุษยชน” มักถูกใช้อ้างหรือกล่าวถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้อ้างต้องการเรียกร้องสิทธิต่างๆ ดังนั้น ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับคำว่าสิทธิมนุษยชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อป้องกันความสับสนในการเป็น “ผู้ทรงสิทธิมนุษยชน” ดังกล่าว

การสร้างมาตรฐานสิทธิมนุษยชนนั้นเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเอกสารที่ถือเป็นเอกสารทางการฉบับหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรกของโลกที่เป็นการประกาศเจตนารมณ์ในการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เกิดขึ้นเมื่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations: UN) ให้การรับรองมติข้อที่ ๒๑๗ A (III) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ (ค.ศ. ๑๙๔๘) ซึ่งมีผลให้เกิด “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Human Rights Declaration: UHRD)” ขึ้น โดยในการออกเสียงดังกล่าว ประเทศไทยได้ออกเสียงให้การสนับสนุนปฏิญญาดังกล่าวนี้อย่างเห็นด้วย ต่อมาเมื่อภาพความร่วมมือระหว่างประเทศได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ก็ทำให้เกิดความพยายามในการสร้างข้อตกลงหรือพันธกรณีในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก เริ่มจากในทวีปยุโรป ได้มีการจัดทำพันธกรณีระหว่างประเทศขึ้นในภูมิภาคของตนเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนมีชื่อเรียกว่า “อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms)” เมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๐ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ค.ศ. ๑๙๕๓ ส่วนในประเทศที่ถือว่าเป็นผู้นำในการรับรองสิทธิเสรีภาพแก่ราษฎรตามหลักประชาธิปไตยสมัยใหม่อย่างสหรัฐอเมริกา ก็ได้มีการประกาศกฎเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวในภูมิภาคของตนต่อเวทีโลกด้วยเช่นกัน โดยในวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๖๙ สหรัฐอเมริกาได้ประกาศ “อนุสัญญาสหรัฐอเมริกาว่าด้วย

สิทธิมนุษยชน (American Convention on Human Rights หรือที่มักถูกเรียกว่า the Pact of San José)” ส่วนในทวีปแอฟริกาให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ในระดับนานาชาติ โดยเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๘๑ ได้มีการลงนามโดยกลุ่มประเทศแอฟริกาในเอกสารที่มีชื่อเรียกว่า “กฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และประชาชน ค.ศ.๑๙๘๑ (African Charter on Human and Peoples Rights 1981)” ซึ่งตามบทบัญญัติแห่งกฎบัตรนี้ ได้มีการบัญญัติคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนเอาไว้ โดยในข้อ ๕ ของกฎบัตรดังกล่าวได้กำหนดว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะต้องได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีอันมีแต่กำเนิดของมนุษย์ และการยอมรับสถานะทางกฎหมายของเขาโดยจะต้องไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ทาส กระทบทรมาน โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือการลงโทษอันเป็นการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าในกลุ่มประเทศที่มักถูกกล่าวหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็มีความพยายามในการสร้างมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นรูปธรรมเช่นเดียวกัน

ในส่วนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ได้ให้ความสำคัญในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่นเดียวกับภูมิภาคอื่น โดยเมื่อไม่นานมานี้ได้มีการจัดทำ “ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” ในวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๕ โดยปฏิญญาดังกล่าวไม่มีผลผูกพันตามกฎหมาย แต่มีลักษณะเป็นการแสดงเจตนารมณ์ของกลุ่มประชาคมอาเซียนเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง โดยมีการสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของอาเซียนที่มีความแตกต่างในด้านการเมือง สังคม และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ปฏิญญาอาเซียนฉบับนี้ ยังต้องการรักษามาตรฐานสิทธิมนุษยชนตามหลักสากล รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มเติมจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเวียนนา (Vienna Declaration and Programme of Action) และตราสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นภาคี ปฏิญญาอาเซียนฉบับนี้จึงเปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นที่สำคัญของอาเซียนที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อประโยชน์ในระยะยาวของประชาชนและภูมิภาคอาเซียน^๒

จากการจัดทำอนุสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศในหลายภูมิภาคของโลกเกี่ยวกับการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ได้สะท้อนให้เห็นเจตนารมณ์ในการสร้างให้เกิดมาตรฐานความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้นจริงทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ในรายละเอียดเกี่ยวกับความคุ้มครองของแต่ละภูมิภาคอาจมีความแตกต่างกันไปบ้างตามแต่ละลักษณะความเป็นมา ประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาคมอาเซียนที่มีลักษณะที่มาแตกต่างจากกลุ่มความร่วมมือในภูมิภาคอื่นๆ ในเอกสารฉบับนี้ ผู้เขียนจึงจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงความแตกต่างดังกล่าวพร้อมข้อคิดเห็นที่อาจเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาต่อไป

---

^๑ กฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และประชาชน ค.ศ.๑๙๘๑ ข้อ ๕ ได้กล่าวไว้เป็นภาษาอังกฤษด้วยถ้อยคำดังนี้ “Every individual shall have the right to the respect of the dignity inherent in a human being and to the recognition of his legal status. All forms of exploitation and degradation of man particularly slavery, slave trade, torture, cruel, inhuman or degrading punishment and treatment shall be prohibited.”

^๒ กองการเมืองและความมั่นคงและกองยุทธศาสตร์และความร่วมมืออาเซียน กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. พ.ศ.๒๕๕๖. หน้า ๔.

พัฒนาการและนิยามสิทธิมนุษยชน

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้ยุติลงเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๘ (ค.ศ.๑๙๔๕)^๓ โดยชัยชนะของฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีอังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำนั้น สงครามโลกครั้งที่สองได้นำหายนะ และก่อให้เกิดการสูญเสียดังกล่าวอย่างมหาศาล ชาวโลกได้ประจักษ์ถึงความทารุณโหดร้ายของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กว่า ๑,๒๐๐,๐๐๐ คน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เด็ก ซึ่งเหล่านี้ถือเป็นการทำลายศักดิ์ศรีของมนุษย์อย่างชัดแจ้ง หัวหน้ารัฐบาลประเทศสัมพันธมิตรต่างเห็นพ้องกันว่าจะต้องแสวงหามาตรการที่เป็นรูปธรรมเพื่อป้องกันมิให้มีการทำลายศักดิ์ศรีของมนุษย์เกิดขึ้นได้อีก ด้วยเหตุนี้ จึงมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๕) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำหน้าที่ในการดูแลความมั่นคงปลอดภัยและรักษาสันติภาพของโลก ความมุ่งหมายของสหประชาชาติ หากพิจารณาตามข้อความในอารัมภบทและข้อ ๑ ของกฎบัตรสหประชาชาติและความมั่นคงระหว่างประเทศ จะเห็นได้ว่ามี ๔ ประการด้วยกัน ได้แก่

๑. เพื่ออารังไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยที่ประเทศต่างๆ จะดำเนินมาตรการร่วมกันอย่างจริงจังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

๒. เพื่อพัฒนาสัมพันธไมตรีระหว่างประชาชาติทั้งปวง โดยยึดหลักแห่งความเท่าเทียมกัน และโดยเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพของประชาชน

๓. เพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม มนุษยธรรม และส่งเสริมสนับสนุนการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยปราศจากความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรือภาษา

๔. เพื่อเป็นศูนย์กลางสำหรับประสานการดำเนินการและความร่วมมือของนานาประเทศ

^๓ ในช่วงระยะระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ได้เกิดระบอบการปกครองแบบรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ (Totalitarian regimes) ซึ่งก่อตัวขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ และดำเนินต่อไปจนเริ่มสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในดินแดนของตนเองอย่างรุนแรง ในขณะที่สงครามโลกครั้งที่ ๒ (ค.ศ. ๑๙๓๙ - ๑๙๔๕) ได้นำมาซึ่งการทำลายล้างชีวิตและศักดิ์ศรีของมนุษย์อย่างกว้างขวาง รวมทั้งมีความพยายามที่จะทำลายชนกลุ่มต่างๆ โดยอ้างเหตุแห่งเชื้อชาติและศาสนา ดังนั้นจึงเป็นที่ประจักษ์ชัดอย่างแน่นอนว่าจำเป็นต้องมีทบัญญัติระดับนานาชาติ เพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพราะการเคารพสิทธิมนุษยชนนับเป็นภาระที่สำคัญอันจะนำไปสู่สันติภาพและความก้าวหน้าของโลก

ในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อมีการดำเนินการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น บรรดาผู้นำของประเทศสมาชิกดั้งเดิม ๕๐ ประเทศ ได้ร่วมลงนามในกฎบัตรสหประชาชาติ (The Charter of the United Nations) เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๔๕ ซึ่งประกาศเป้าหมายหลักขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ ๒๔ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ว่า : “เพื่อปกป้องคนรุ่นต่อไปจากภัยพิบัติของสงคราม และเพื่อยืนยันความศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์ และในสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี” มาตรา ๑ ของกฎบัตรสหประชาชาติระบุว่า จุดมุ่งหมายประการหนึ่งของสหประชาชาติคือ “เพื่อบรรลุความร่วมมือระหว่างชาติในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา”

^๔ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. *บทวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ.๒๕๕๗ - ๒๕๖๑) สามารถค้นข้อมูลได้ในเว็บไซต์*

http://www.rlpd.moj.go.th/rlpdnew/images/rlpd_1/2556/thaigov_Plan3/2plan3.pdf

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลเพื่อให้เกิดความคุ้มครองสิทธิของประชาชนแล้ว คงไม่อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นแต่เฉพาะภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเท่านั้น แนวคิดหรือหลักทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่มีความยาวนานนับตั้งแต่สมัยกรีกหรือสมัยโรมันแล้ว โดยแต่เดิมความคิดเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลดังกล่าวมีลักษณะโน้มเอียงไปในทางจำกัดอำนาจของกษัตริย์หรือผู้ปกครองที่มีอยู่มากเกินไป ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับ “สิทธิของบุคคล” จึงกลายเป็นคำขวัญที่บุคคลใช้อ้างเพื่อต่อสู้กับความอยุติธรรมจากผู้ปกครองของตน ส่วนคำว่าสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นถ้อยคำที่เพิ่งใช้เรียกกันเมื่อศตวรรษที่ ๒๐ นี้เอง และเพื่อเป็นการสร้างความชอบธรรมแก่แนวคิดดังกล่าวยิ่งขึ้น บรรดานักปราชญ์จึงอธิบายว่าสิทธิของบุคคลนั้นแท้จริงแล้วเป็นสิทธิตามธรรมชาติอันสืบเนื่องจากกฎหมายธรรมชาติซึ่งเป็นกฎหมายที่บุคคลอ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติโดยมิได้เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ โดยนักปราชญ์ชาวกรีก อาทิ เฮราลิตัส (Heralitus) อธิบายว่า กฎหมายธรรมชาตินั้นเป็นกฎหมายซึ่งมิได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หากแต่เป็นกฎหมายที่ได้แพร่หลายและถูกควบคุมไว้โดยธรรมชาติ กฎหมายธรรมชาตินี้จึงมีพื้นฐานมาจากหลักที่ว่าทุกสิ่งเกิดขึ้นตามที่ควรเป็นเช่นนั้น ส่วนเพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) เห็นว่ากฎหมายธรรมชาติเปรียบเสมือนวินัยที่มนุษย์ทุกคนจะต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับสิ่งนี้ เพื่อที่จะได้ตระหนักถึงคุณความดีส่วนตัวและคุณความดีทั่วไป ต่อมา นักปราชญ์ชาวโรมันได้นำแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาตินี้มาใช้ในการพัฒนากฎหมายที่เรียกว่า Jus Gentium ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับบุคคลต่างด้าวด้วย เพราะแต่เดิมนั้นกฎหมายของโรมันย่อมใช้บังคับกับคนสัญชาติโรมันเท่านั้น เมื่ออาณาจักรโรมันได้แพร่ขยายออกไปทำให้มีคนต่างด้าวมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีกฎหมายใช้บังคับกับคนต่างด้าวด้วย กฎหมายธรรมชาตินี้จึงมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดความคิดว่าควรมีกฎหมายที่ใช้ได้กับระบบกฎหมายทุกระบบ ไม่ใช่เพียงจำกัดการประยุกต์ใช้เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หลังจากนั้น โทมัส อควินัส (Thomas Aquinas) นักปราชญ์และนักทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติสมัยยุคกลาง ได้อธิบายว่ากฎหมายธรรมชาตินั้นแท้จริงแล้วก็คือ “กฎหมายทางศีลธรรมตามธรรมชาติ” อันเป็นหลักดั้งเดิมของชีวิตมนุษย์ซึ่งจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับทางศีลธรรม กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นจึงไม่ควรขัดกับกฎหมายธรรมชาติ หากขัดก็ไม่อาจถือว่าเป็นกฎหมาย และไม่มีผลผูกพันความรู้สึกผิดชอบของผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎเกณฑ์ดังกล่าวด้วย

ในส่วนของแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนก็มีรากฐานมาจากความคิดเรื่องทฤษฎีตามกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งมีหลักสำคัญว่า “สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่ตามธรรมชาติ (Natural rights)” ในฐานะที่เขาเกิดมาเป็นมนุษย์ โดยไม่คำนึงว่าบุคคลผู้นั้นจะมีถิ่นที่อยู่อาศัย ชนชั้นวรรณะ ชาติพันธุ์ เพศ อายุ สีผิว ภาษา มีความเชื่อทางศาสนาหรือทางการเมืองเช่นไร ซึ่งบุคคลทุกคนสามารถใช้สิทธิตามธรรมชาติเหล่านี้ได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันด้วยเหตุผลเพราะบุคคลนั้นเป็นมนุษย์ โดยหลักทั่วไปแล้ว สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีมาก่อนการเกิดขึ้นของรัฐ ดังนั้น การเป็นผู้ทรงสิทธิมนุษยชนจึงมิได้เป็นเรื่องที่รัฐบัญญัติกฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิแก่บุคคล หากแต่เป็นเรื่องที่กฎหมายของรัฐได้บัญญัติรับรองสิทธิที่ติดตัวมนุษย์ไว้ในบทบัญญัติของกฎหมาย ตัวอย่างเช่น เสรีภาพในชีวิตร่างกาย เสรีภาพในความเชื่อทางศาสนา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนดั้งเดิมนั้น ยังไม่มีฐานะเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างแท้จริง หากแต่มีความโน้มเอียงไปในทางปรัชญาอยู่มาก เพราะเป็นแต่เพียงการยอมรับว่าบุคคลควรมีสิทธิบางประการในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ซึ่งมีปัญหาตามมาว่าสิทธิดังกล่าวมีขอบเขตแค่ไหนเพียงไร จึงเป็นเรื่องที่ขาดความชัดเจน

และไม่แน่นอน ด้วยเหตุนี้ นานาประเทศจึงได้พยายามที่จะทำให้สิทธิตามกฎหมายธรรมชาติเหล่านี้ มีสภาพบังคับเป็นสิทธิตามกฎหมาย ด้วยการนำแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนมาบัญญัติรวบรวมไว้ในเอกสารทางกฎหมายซึ่งมีสภาพบังคับตามกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ในรูปของสนธิสัญญาหรือให้มีสภาพบังคับตามกฎหมายภายใน เช่น บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ^๕ เป็นต้น^๖

จากรายละเอียดเบื้องต้นที่ปรากฏในอารัมภบทของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กล่าวถึงนิยามที่สัมพันธ์กับสิทธิมนุษยชนว่า “การยอมรับศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิที่เท่าเทียมกันและที่ไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งหมดแห่งครอบครัวมนุษยชาติ เป็นพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก”^๗

---

^๕ รัฐธรรมนูญของชาติตะวันตกที่พัฒนามาจากแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน ยังไม่ถือได้ว่าเป็น “สากล” เพราะยังไม่ครอบคลุมไปถึงพลเมืองทุกคน สตรี เด็ก คนต่างชาติ และทาส ยังไม่ได้รับการคุ้มครองในฐานะพลเมืองที่มีสิทธิตามกฎหมาย นอกจากนั้นสิทธิทางสังคมและสิทธิของชนกลุ่มน้อย ก็ยังไม่ได้รับการกล่าวถึงในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของชาติตะวันตกต่างๆ ในช่วงระยะนั้น บทบัญญัติการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับนานาชาติซึ่งแสดงถึงความร่วมมือระหว่างชาติได้ปรากฏขึ้น โดยเฉพาะสนธิสัญญาว่าด้วยเสรีภาพในการนับถือศาสนา สนธิสัญญาเกี่ยวกับการเลิกทาส และกฎหมายเกี่ยวกับสงคราม อย่างไรก็ตามเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ (ค.ศ. ๑๙๑๔ - ๑๙๑๘) สิ้นสุดลง ก็ได้เกิดความรู้สึกร่วมกันว่ารัฐบาลทั้งหลายไม่สามารถปกป้องสิทธิมนุษยชนได้ จำเป็นที่จะต้องพึ่งพลังของนานาชาติร่วมกัน ดังนั้นองค์การสันนิบาตชาติ (The League of Nations) ซึ่งเป็นองค์การสากลระหว่างรัฐบาลองค์การแรก กำเนิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงหาวิถีทางที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับนานาชาติ แต่งานของสันนิบาตชาติในเรื่องนี้ก็จำกัดอยู่เพียงการคุ้มครองชนกลุ่มน้อยในบางประเทศเท่านั้น

^๖ รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน โดย รศ.ดร.บรรเจิด สิงคนดี และคณะ เสนอสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า ๖.

^๗ ในบทอารัมภบทที่ใช้อ้อยคำในภาษาอังกฤษว่า “Whereas recognition of the inherent dignity and of the equal and inalienable rights of all members of the human family is the foundation of freedom, justice and peace in the world”

ข้อความในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานขององค์การสหประชาชาติ และมีอิทธิพลสำคัญต่อการร่างรัฐธรรมนูญของบรรดาประเทศที่มีการร่างรัฐธรรมนูญในเวลาต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาประเทศอาณานิคมได้อ้างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในการประกาศอิสรภาพช่วง ค.ศ. ๑๙๕๐ ถึง ๑๙๖๐ และหลายประเทศนำข้อความในปฏิญญามาใช้ในการร่างรัฐธรรมนูญของตน

เมื่อสหประชาชาติมีมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน องค์การสหประชาชาติประกอบด้วยประเทศสมาชิกเพียง ๕๘ ประเทศ จากนั้นมา จำนวนประเทศสมาชิกเพิ่มขึ้นจนมีจำนวนเกินกว่าสามเท่าของสมาชิกเดิม อิทธิพลของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ขยายมากขึ้นจนเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และเป็นที่ยอมรับเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศทั้งหลายทั่วโลก เมื่อพิจารณาตามตราต่างๆ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะเห็นว่า มาตราแรกแสดงถึงความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน โดยกล่าวถึงความเท่าเทียมกันของศักดิ์ศรีและสิทธิของมนุษย์ทุกคน ส่วนมาตราที่สองกล่าวถึงความชอบที่จะมีสิทธิของบุคคลโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติใดๆ ทั้งสิ้น ส่วนหลักการขั้นพื้นฐานของสิทธิที่ประกาศไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปรากฏในคำปรารภซึ่งเริ่มด้วยข้อความที่เน้นการยอมรับ “ศักดิ์ศรีประจำตัวและสิทธิที่เท่าเทียมกัน และไม่อาจโอนให้แก่กันได้ของสมาชิกทั้งหมดของครอบครัวมนุษย์”

นอกจากนั้นหากพิจารณาในภาพกว้างอย่างในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน^{๑๕} ข้อ ๑ ยังกล่าวไว้ด้วยว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอย่างมีอิสระเสรีและเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิ์ประสาทเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง” จากถ้อยคำดังกล่าว จะแสดงให้เห็นถึงการยอมรับสิทธิกลุ่มหนึ่งว่าเป็นสิทธิที่ได้มาจากการเกิดหรือธรรมชาติ ไม่สามารถถูกกลิดรอนหรือเพิกถอนไปได้ ไม่ว่าจะโดยวิธีใดก็ตาม เป็นสิทธิ “ถาวร” ที่อยู่ติดตัวกับมนุษย์ทุกคนตลอดไป

^{๑๕} สิทธิที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจำแนกออกได้อย่างกว้างๆ ๒ ประเภท คือ

๑. สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล อิสรภาพจากความ เป็นทาสและการถูกทรมาน ความเสมอภาคในทางกฎหมาย การคุ้มครองเมื่อถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศ สิทธิที่จะ ได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิในการสมรสและการตั้งครอบครัว เสรีภาพขั้น พื้นฐานในทางความคิด มโนธรรม และศาสนา การแสดงความคิดเห็น และการแสดงออก เสรีภาพในการชุมนุม และ เข้าร่วมสมาคมอย่างสันติ สิทธิในการมีส่วนร่วมในรัฐบาลของประเทศตนโดยทางตรงหรือ โดยการส่งผู้แทนที่ได้รับการ เลือกตั้งอย่างเสรี
๒. สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิในการทำงาน การได้รับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับงาน ที่เท่ากัน สิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงาน สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสม สิทธิในการศึกษา และสิทธิในการเข้าร่วมใช้ชีวิตทางวัฒนธรรมอย่างเสรี

ต่อมาหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้มีการแปลเจตนาและขยายข้อความให้ละเอียดยิ่งขึ้น ด้วยการร่างเป็นกติการะหว่างประเทศที่มีผลบังคับทางกฎหมาย และสหประชาชาติมีมติรับรอง เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๖๖ คือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights - ICESCR) การที่สหประชาชาติมีมติรับรองกติการะหว่างประเทศ ดังกล่าวนี้นี้ ทำให้บรรดานานาประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ไม่เพียงแต่เห็นชอบด้วยกับสิทธิต่างๆ ที่ระบุไว้ใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแต่ยังถือเป็นมาตรการในการปฏิบัติตามด้วย หมายความว่า บรรดาประเทศที่ให้สัตยาบัน (Ratify) หรือรับรองกติการะหว่างประเทศดังกล่าวจะต้องปฏิบัติตามข้อความในกติการะหว่างประเทศด้วยทั้งนี้เพราะกติการะหว่างประเทศมีข้อผูกพันทางกฎหมาย ประเทศที่เป็นภาคีในกติการะหว่างประเทศมีข้อผูกพันที่จะต้องเคารพและปฏิบัติตามเงื่อนไขของกติการะหว่างประเทศ และรวมไปถึงต้องส่งรายงานการปฏิบัติตามกติการะหว่างประเทศให้แก่สหประชาชาติ เป็นประจำด้วย เมื่อกติการะหว่างประเทศทั้งสองฉบับมีผลในการบังคับใช้ใน ค.ศ.๑๙๗๖ ประเทศต่างๆ ได้เข้าเป็นภาคีจนปัจจุบันนับได้ ๑๓๔ ประเทศ และนอกจากกติการะหว่างประเทศทั้งสองฉบับที่กล่าวมาแล้วนี้ ก็ยังมีอนุสัญญา (Conventions) คำประกาศ (Declarations) ข้อเสนอแนะ (Recommendations) ที่เกี่ยวกับรายละเอียดของสิทธิมนุษยชน ตามเจตนารมณ์ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศทั้งสองฉบับ คำประกาศและข้อเสนอแนะ ถือเป็นมาตรฐานสากลสำหรับบรรดาประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ แต่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายเช่นเดียวกับ อนุสัญญา ซึ่งมีผลบังคับให้ประเทศที่เป็นภาคีของอนุสัญญาต้องปฏิบัติตาม ตัวอย่างของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on The Rights of the Child) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติสตรีในทุก รูปแบบ (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women)

^{๑๖} ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๑ ได้กล่าวไว้เป็นภาษาอังกฤษด้วยถ้อยคำดังนี้ “All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood”

ในส่วนของประเทศไทย การบัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนมีมานานนับตั้งแต่เมื่อมีรัฐธรรมนูญ ภายหลังอักษรขึ้นใช้ในประเทศและมีวิวัฒนาการเรื่อยมาทั้งในด้านเนื้อหาสาระตามพันธกรณีระหว่างประเทศ ทั้งในบทบัญญัติที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ แผนนโยบายแผนพื้นฐานแห่งรัฐ ด้านสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญ การกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน การกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและวิธีการบังคับใช้หลักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชนในประเภทต่างๆ ตลอดจนการพัฒนาองค์กรผู้รับผิดชอบเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามพันธกรณีต่างๆ ด้วย จึงกล่าวได้ว่า พัฒนาการในด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยนั้นก็มีไม่ได้ด้อยกว่าชาติใดในโลก ส่วนบทบัญญัติของไทยที่มีการกล่าวถึงนิยามของคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้อย่างชัดเจน ก็คงหนีไม่พ้นที่จะกล่าวถึงตามที่ปรากฏใน “พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒” โดยในมาตรา ๓ บัญญัติไว้ว่า “สิทธิมนุษยชน หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพความเสมอภาคของบุคคลที่ได้ที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตามกฎหมายไทย ตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” ซึ่งจากคำนิยามนี้ ก็แสดงให้เห็นท่าทีที่ชัดเจนของไทยในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนิยามที่ปรากฏในระดับสากลอย่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและในบริบทเฉพาะของไทยแล้ว ยังมีพันธกรณีที่ประเทศไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่งด้วยเช่นกัน อย่างเช่น ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของประชาคมอาเซียนก็ได้กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้คล้ายคลึงกับที่กล่าวไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยในข้อ ๑ กล่าวว่า “ทุกคนเกิดมาอย่างมีอิสระเสรีและเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิ์ประสาทเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันอย่างมีมนุษยธรรม^{๑๐}”

จากพัฒนาการและนิยามที่ปรากฏในระดับนานาชาติหรือในประเทศไทยเองแสดงให้เห็นว่า สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นอารยะธรรมโลก (World Civilization) ที่มนุษย์พยายามวางระบบความคิดเพื่อให้คนทั่วโลกเกิดการคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์มากขึ้น ตั้งแต่ยอมรับความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรี ชาติกำเนิด สิทธิต่างๆ ที่มีพื้นฐานมาจากความชอบธรรม และตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งสิทธิตั้งแต่กำเนิด โดยให้ความสำคัญกับคำว่า “ชีวิต” นอกจากนี้แล้วสิทธิมนุษยชนยังมีความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันของความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ และสภาวะโลกปัจจุบันเรื่องของสิทธิมนุษยชนก็ไม่ใช่ว่าเรื่องประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่สังคมทั่วโลกต้องให้ความสำคัญ เพราะประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ผู้กพันตามพันธกรณีแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และที่สำคัญเรื่องของสิทธิมนุษยชนยังสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางการเมืองหรือเศรษฐกิจระหว่างประเทศ อย่างเช่น การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าที่ทำให้สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปคว่ำบาตรทางการทูต การงดการทำการค้าด้วย หรือ

---

^{๑๐} ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของอาเซียน ข้อ ๑ ได้กล่าวไว้เป็นภาษาอังกฤษด้วยถ้อยคำดังนี้ “All persons are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of humanity”

กรณีการส่งกองกำลังทหารของสหประชาชาติเพื่อเข้าไปยุติการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ในบอสเนียหรือในโคโซโว ของอดีตประเทศยูโกสลาเวีย เป็นต้น ด้วยสาเหตุและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น จึงมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะมีความสำคัญทั้งในด้านสังคมโลกและการสร้างการคุ้มครองสิทธิในรูปแบบสากลในสังคมไทย

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอาเซียนและข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอาเซียน

สำหรับภูมิภาคอาเซียนนั้น ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอาเซียนถือเป็นเอกสารสำคัญฉบับแรกที่จะบูรณาการคุ้มครองและการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อจากนี้ไปแต่ละประเทศจะนำไปเป็น “แม่แบบ” สำหรับสร้างแผนงานและนโยบายเสริมสร้างสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ ซึ่งถือได้ว่าเป็นก้าวสำคัญในภูมิภาคนี้เพราะมีระบุในกฎบัตรอาเซียน ภายใต้แผนงาน “เสาการเมืองและความมั่นคง” โดยได้มีการลงนามรับรองปฏิญญาดังกล่าวในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ ๒๑ เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ที่กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ทั้งนี้ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ เลขาธิการอาเซียน ได้ยกย่องการลงนามดังกล่าวว่าเป็น “หลักไมล์สำคัญของภูมิภาค” และเชื่อว่าการลงนามดังกล่าวเป็นพัฒนาการขั้นสำคัญและยิ่งใหญ่ และปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าวจะถูกใช้เฝ้าสังเกตมาตรการปฏิบัติ มาตรการป้องกัน มาตรการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของกลุ่มประเทศอาเซียนนั่นเอง

ในส่วนกระบวนการจัดทำร่างปฏิญญาฯ ดังกล่าว ก็เริ่มต้นจากตั้งคณะทำงาน และนำเสนอให้ “คณะกรรมการสิทธิระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” (ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights: AICHR) ซึ่งจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการโดยผู้นำอาเซียนทั้ง ๑๐ ประเทศ ระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ ๑๕ ณ ประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๒ ทำหน้าที่พัฒนาและส่งเสริมสิทธิของประชาชนในภูมิภาคอาเซียน โดย AICHR ทำงานโดยมีการเชื่อมโยงประเด็นของ ๓ ส่วนหลักๆ คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) กฎบัตรอาเซียน และตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในเรื่องอื่นๆ ซึ่งในส่วนของการทำกระบวนการเน้นการเจรจา การทำความเข้าใจ ตีความหมาย ขยายความ และสร้างบริบทสอดคล้องกับอาเซียน (Contextualization) การสร้างความครอบคลุม (Comprehensiveness) ซึ่งก็จะมีข้อจำกัดเรื่องการสร้างเฉพาะเจาะจงของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การสร้างข้อมูลความรู้ใหม่ๆ นอกจากนั้นก็ต้องเป็นประเด็นที่เป็นฉันทามติร่วมของประเทศสมาชิกทั้งหมด โดยใช้เทคนิควิธีต่างๆ^{๑๑}

^{๑๑} ในประเทศไทย มีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนหลายองค์กร อาทิเช่น

๑. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๒. ศาลต่าง ๆ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร (ภายใต้เขตอำนาจของตน)

หากพิจารณาภาพรวมของปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของประชาคมอาเซียนนั้น จะเห็นได้ว่ามีสาระสำคัญทั้งหมด ๔๐ หลักการ สามารถจัดหมวดหมู่โดยแบ่งรายละเอียดออกเป็น ๗ ส่วนหลักๆ ดังต่อไปนี้

๑. อารัมภบท (Preamble)
๒. หลักการทั่วไป (General Principles)
๓. สิทธิพลเมืองและการเมือง (Civil and Political Rights)
๔. สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Rights)
๕. สิทธิในการพัฒนา (Right to Development)
๖. สิทธิในสันติภาพ (Right to peace)
๗. ความร่วมมือในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (Cooperation in the Promotion and Protection of Human Rights)

ในเนื้อหาของแต่ละประเภทสิทธิ ผู้เขียนคงไม่กล่าวในเอกสารการศึกษาฉบับนี้เพราะเป็นเรื่องรายละเอียดซึ่งส่วนใหญ่มักมีการนำมาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นหลัก เช่น หลักการที่ ๘ ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ระบุว่า “๘. สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนจะต้องใช้โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลอื่น สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานจะอยู่ภายใต้ข้อจำกัดเพียงเท่าที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย เฉพาะเพื่อวัตถุประสงค์ของการได้มาซึ่งการยอมรับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้อื่นและเพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นตามเหตุผลในเรื่องความมั่นคงของชาติ ความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ สาธารณสุข ความปลอดภัยของสาธารณะ ศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมทั้งสวัสดิการทั่วไปของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย”^{๑๒} ซึ่งถ้อยคำที่ปรากฏในหลักการข้อนี้เป็นการกำหนดในทิศทางที่สอดคล้องกับอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน อนุสัญญาสหรัฐอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกฎบัตรแอฟริกาว่าด้วยสิทธิ

-
๓. มุลนิธิเพื่อพัฒนาเด็ก
  ๔. มุลนิธิสงเคราะห์เด็กยากจน (CCF)
  ๕. มุลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก
  ๖. มุลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี
  ๗. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

^{๑๒} หลักการที่ ๘ ของปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กำหนดเป็นภาษาอังกฤษว่า “8. The human rights and fundamental freedoms of every person shall be exercised with due regard to the human rights and fundamental freedoms of others. The exercise of human rights and fundamental freedoms shall be subject only to such limitations as are determined by law solely for the purpose of securing due recognition for the human rights and fundamental freedoms of others, and to meet the just requirements of national security, public order, public health, public safety, public morality, as well as the general welfare of the peoples in a democratic society.”

ของมนุษย์และประชาชน ซึ่งกำหนดให้การใช้สิทธิต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดซึ่งอาจกำหนดขึ้นโดยตัวบทกฎหมาย และเป็นไปเพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของส่วนรวม หรือเพื่อการสาธารณสุข เป็นต้น แต่กระนั้น แม้ในหลักการที่ ๘ ดังกล่าวจะสอดคล้องกับปฏิญญาหรืออนุสัญญาในภูมิภาคอื่น แต่ในทางปฏิบัติก็อาจยังไม่มี มาตรการปกป้องสิทธิมนุษยชนที่เพียงพอและอาจจะทำให้แต่ละประเทศมีข้ออ้างในการละเลยการปฏิบัติตาม หลักความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมากกว่าที่จะปกป้องสิทธิมนุษยชน เนื่องจากอาจมีการกำหนดข้อจำกัด โดยอาศัยเหตุผลทางด้านกฎหมายมาใช้เพื่อจำกัดความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในท้ายที่สุด

แม้จะปรากฏความสอดคล้องกันในถ้อยคำตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่หากพิจารณาในอีกมุมหนึ่ง ก็จะสามารถเห็นถึงประเด็นที่มีความแตกต่างกันเชิงเปรียบเทียบเช่นเดียวกันซึ่งมีความน่าสนใจและสามารถ หยิบยกมากล่าวเป็นข้อสังเกตได้พอสมควร ประเด็นข้อสังเกตแรกที่จะกล่าวถึงในที่นี้ ก็คือ แม้เนื้อหาและการ จัดหมวดหมู่ของสิทธิต่างๆ ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะมีความคล้ายคลึงกันกับปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่ในรายละเอียดของบางหลักการก็มีการกำหนดไว้แตกต่างจากที่ปรากฏ ในปฏิญญาสากลฯ หรือในแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในภูมิภาคอื่น ตัวอย่างที่แสดงให้เห็น ลักษณะเฉพาะและความแตกต่างดังกล่าวที่ชัดเจนสามารถพบได้ในหลักการที่ ๖ ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วย สิทธิมนุษยชน ซึ่งกำหนดไว้ว่า

“๖. การใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต้องสมดุลกับการปฏิบัติหน้าที่ ที่สอดคล้องกัน เนื่องจากบุคคลทุกคนมีความรับผิดชอบต่อกันทุกปัจเจกบุคคลอื่นๆ ทั้งหมด ชุมชนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ในท้ายที่สุด ความรับผิดชอบหลักในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวง อยู่ที่รัฐสมาชิกอาเซียน ทุกรัฐ”^{๑๓}

นอกจากนั้นในหลักการที่ ๗ ตามที่ได้ถูกกำหนดไว้ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ยังระบุไว้อีกว่า

“๗. สิทธิมนุษยชนทั้งหมด มีความเป็นสากล ไม่อาจแบ่งแยกได้ เชื่อมโยง และสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ ขั้นพื้นฐานทั้งหมดในปฏิญญานี้ ต้องได้รับการปฏิบัติอย่าง เป็นธรรม เสมอภาค อยู่บนพื้นฐานเดียวกันและมีความสำคัญ เท่าเทียมกัน ในขณะเดียวกัน การบรรลุสิทธิมนุษยชนต้องได้รับ การพิจารณาในบริบท

---

^{๑๓} หลักการที่ ๖ ของปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กำหนดเป็นภาษาอังกฤษว่า “6. The enjoyment of human rights and fundamental freedoms must be balanced with the performance of corresponding duties as every person has responsibilities to all other individuals, the community and the society where one lives. It is ultimately the primary responsibility of all ASEAN Member States to promote and protect all human rights and fundamental freedoms.”

ของภูมิภาคและของประเทศโดยคำนึงถึง ความแตกต่างของภูมิภาคหลังทางการเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนา”^{๑๔}

จากรายละเอียดดังกล่าว เมื่อพิจารณาในบางหลักการตามที่ปรากฏในปฏิญญาของภูมิภาคอื่น อาทิเช่น ในอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานหรือในอนุสัญญา สหรัฐอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จะเห็นได้ว่ามีนัยที่แตกต่างกันพอสมควร ปฏิญญาและอนุสัญญาของทั้ง ในยุโรปและสหรัฐอเมริกาคำหนดเกี่ยวกับการเป็นผู้ทรงสิทธิมนุษยชนว่าได้มาโดยกำเนิด ได้มาโดยอัตโนมัติ มนุษย์ทุกคนต้องได้รับสิทธิโดยมิต้องทำอะไรเลย^{๑๕} ทุกองค์กรของรัฐต้องเคารพสิทธิดังกล่าวอย่างไม่มีเงื่อนไข แต่ในกรณีของปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดเงื่อนไขในการเป็นผู้ทรงสิทธิมนุษยชนว่าบุคคล ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเสียก่อนจึงจะเป็นผู้ทรงสิทธิมนุษยชนได้ กล่าวคือ บุคคลจะได้รับความคุ้มครองสิทธิ ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้ปฏิบัติหน้าที่ที่มีต่อสังคมแล้วเท่านั้น ดังนั้น สิทธิบางประการที่อาเซียนให้ความคุ้มครอง จึงมีบริบทแตกต่างกันกับในภูมิภาคอื่นที่ให้การยอมรับนั่นเอง

ในประเทศไทยเองก็มีหลายกรณี que แสดงให้เห็นบริบทแห่งความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิและหน้าที่ตามนัย ดังกล่าวด้วยเช่นกัน สิทธิบางประการจะได้มาก็เพราะได้ทำตามหน้าที่บางประการแล้ว และในทางกลับกัน การไม่ทำตามหน้าที่บางประการ ก็อาจทำให้บุคคลต้องเสียสิทธิบางประการด้วยเช่นกัน ตัวอย่างที่ชัดเจน อันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิและหน้าที่ตามนัยดังกล่าว ก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ ในการเลือกตั้งของประเทศไทย ประเด็นนี้ได้ถูกหยิบยกขึ้นถกเถียงกันในหลายประเทศ โดยในบางประเทศเห็นว่าการไปเลือกตั้งนั้นเป็นสิทธิของประชาชนที่อาจจะไปใช้สิทธิดังกล่าวหรือไม่ก็ได้ การใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ใช่ความ รับผิดชอบหรือหน้าที่โดยตรง แต่ขึ้นกับประชาชนแต่ละคนว่าจะใช้สิทธิดังกล่าวหรือไม่คล้ายกับสิทธิในการ แสดงออกหรือแสดงความคิดเห็นในกรณีอื่น อย่างไรก็ตาม ในบางประเทศมีการบัญญัติไว้ในตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับ การเลือกตั้งที่แตกต่างออกไป บางกรณีบัญญัติให้ราษฎรต้องไปเลือกตั้ง หากไม่เลือก ก็ต้องชำระค่าปรับ ดังเช่น ค่าปรับของไทยทางอาญา อาทิ ประเทศเอกวาดอร์ซึ่งประมวลกฎหมายเกี่ยวกับประชาธิปไตยบัญญัติให้ผู้ไม่ไป ใช้สิทธิต้องชำระค่าปรับจำนวน ๑๐% ของเงินเดือนขั้นต่ำของประเทศ (หรือประมาณ ๓๔ ดอลลาร์สหรัฐ)^{๑๖}

^{๑๔} หลักการที่ ๖ ของปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กำหนดเป็นภาษาอังกฤษว่า “7. All human rights are universal, indivisible, interdependent and interrelated. All human rights and fundamental freedoms in this Declaration must be treated in a fair and equal manner, on the same footing and with the same emphasis. At the same time, the realization of human rights must be considered in the regional and national context bearing in mind different political, economic, legal, social, cultural, historical and religious backgrounds.”

^{๑๕} เช่น ในอนุสัญญาสหรัฐอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หลักการที่ ๑ กำหนดเป็นภาษาอังกฤษว่า “1. The States Parties to this Convention undertake to respect the rights and freedoms recognized herein and to ensure to all persons subject to their jurisdiction the free and full exercise of those rights and freedoms, without any discrimination for reasons of race, color, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, economic status, birth, or any other social condition..”

^{๑๖} ปัจจุบันเงินเดือนขั้นต่ำของประเทศเอกวาดอร์ อยู่ที่ ๓๔๐ ดอลลาร์สหรัฐ

หรือในประเทศอาร์เจนติน่า มีการกำหนดค่าปรับจำนวน ๕๐ เปโซ เป็นต้น ส่วนในกรณีของประเทศเบลเยียม ผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอาจทำให้ตนไม่มีสิทธิสอบเข้ารับราชการ หรือกรณีประเทศกรีซ หากบุคคลไม่ไปเลือกตั้ง อาจส่งผลให้เกิดปัญหาในการขอพาสปอร์ตใหม่หรือขอใบอนุญาตขัรบถยนต์ ส่วนกรณีของประเทศโปแลนด์ ซึ่งมีระบบในเรื่องนี้ค่อนข้างเข้มงวด ได้กำหนดให้ผู้ที่ไม่ไปเลือกตั้งจะได้รับบัตรแสดงการไปใช้สิทธิ โดยหากไม่สามารถแสดงบัตรดังกล่าวต่อธนาคารได้ ก็อาจส่งผลทำให้ไม่สามารถถอนเงินเดือนที่ได้รับจากธนาคารได้ เป็นต้น

ส่วนในกรณีของประเทศไทยนั้น แม้จะเกิดรัฐประหารขึ้นเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗ และต่อมาได้มีประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยฉบับที่ ๑๑/๒๕๕๗ ซึ่งกำหนดให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ สิ้นสุดลง ยกเว้นในหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ ที่ยังคงอยู่แต่เพียงหมวดเดียว การสิ้นสุดลงของรัฐธรรมนูญดังกล่าวทำให้สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยตามหมวด ๓ และหน้าที่ของชนชาวไทยตามหมวด ๔ แห่งรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลงไปด้วย ซึ่งก็รวมไปถึงมาตรา ๗๒ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง” ส่วนในวรรคสอง บัญญัติไว้ว่า “บุคคลซึ่งไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิได้ ย่อมได้รับสิทธิหรือเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ” ก็ตาม แต่ก็มีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติที่รับรองหลักการการได้สิทธิหรือเสียสิทธิจากการไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง^{๑๗} ความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขการได้มาซึ่งสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๒๑.๑^{๑๘} รับรองไว้ชัดเจน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้งในประเทศไทยจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นเงื่อนไขในการได้มาซึ่งสิทธิในบริบทที่คล้ายคลึงกับข้อสังเกตที่กล่าวมาของปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อันแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่อาจทำให้ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีหลักคิดที่แตกต่างไปจากปฏิญญาของภูมิภาคอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนนั่นเอง

นอกจากในประเด็นข้อสังเกตเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับการกำหนดหน้าที่ก่อนได้มาซึ่งสิทธิบางประการดังที่ได้กล่าวไปแล้ว หลักการที่ ๖ และที่ ๗ ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยังสะท้อนให้เห็นแนวคิดพื้นฐานที่แตกต่างกันระหว่างภูมิภาคอาเซียนและภูมิภาคทางตะวันตกด้วย กล่าวคือ แนวคิดสิทธิมนุษยชนในอาเซียนยึดถือ “ส่วนรวม” เป็นสำคัญเพราะต้องทำหน้าที่ต่อชุมชนหรือสังคมเสียก่อนจึงจะเป็นผู้ทรงสิทธิ ในขณะที่แนวคิดสิทธิมนุษยชนของยุโรปหรือของอเมริกาจะยึดถือ “ปัจเจกชน” เป็นหลักโดยไม่ได้กล่าวว่าสิทธิดังกล่าวจะได้มาก็ต่อเมื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมหรือชุมชนแต่ประการใด ดังนั้น ลักษณะเฉพาะของสิทธิมนุษยชนในบริบทของอาเซียนจึงให้ความสำคัญกับส่วนรวมและบริบทแวดล้อมของประเทศสมาชิกตามสถานการณ์การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และกฎหมายมากกว่าการเน้นความเป็นปัจเจกชนในรูปแบบที่ยึดถือในกลุ่มประเทศตะวันตกนั่นเอง การแสดงออกในลักษณะดังกล่าวทำให้สิทธิมนุษยชนบางสิทธิกลายเป็นสิทธิที่ยังคงมี “เงื่อนไข” ซึ่งมีบริบทคล้ายกับเป็นเพียง “สิทธิเสรีภาพ” (Rights and Liberties) อันหมายถึง สิทธิที่มี

^{๑๗} อาทิเช่น มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๕

^{๑๘} หลักการที่ ๒๑.๑ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กำหนดเป็นภาษาอังกฤษว่า

Everyone has the right to take part in the government of his country, directly or through freely chosen representatives.

การบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายของแต่ละรัฐว่าประชาชนจะมีสิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดมากน้อยแค่ไหนเพียงใด ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทสังคมของประเทศนั้นๆ เท่านั้น ไม่ใช่สิทธิที่มีตามธรรมชาติ ซึ่งติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดตามหลักกฎหมายธรรมชาติดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ประเด็นข้อสังเกตที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ ในบริบทของอาเซียนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนยังไม่มีลักษณะที่เป็นรูปธรรมและขาดสภาพบังคับ กล่าวคือ ในขณะที่ในหลายประเทศในภูมิภาคอาเซียนยังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนหลายกรณี เช่น ในประเทศพม่าหรือในประเทศไทยเองก็ยังคงมีเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นความไม่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนเช่นเดียวกัน อาทิ ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี การรุนแรงที่รัฐกระทำต่อประชาชน การหายสาบสูญอย่างไร้ร่องรอย การล่วงละเมิดทางเพศ เป็นต้น การดำเนินการเพื่อให้สิทธิที่ถูกระบุไว้ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีผลอย่างเป็นทางการและเป็นเรื่องยากและต้องรอการพัฒนาอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง เนื่องจากในปัจจุบันการลงนามในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไม่ได้มีผลเชิงกฎหมายที่มี “สภาพบังคับ” ให้ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตาม อีกทั้งในอาเซียนก็ยังไม่มีการจัดตั้งศาลด้านสิทธิมนุษยชนในอาเซียนอย่างในภูมิภาคอื่น เช่น ในภูมิภาคยุโรป เป็นต้น กรณีดังกล่าวส่งผลกระทบต่อในการบังคับให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายในการมีปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ ดังนี้ในระยะยาว หากประชาคมอาเซียนมีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะสามารถจัดตั้งองค์กรเหนือรัฐ (Supranational Organs) ขึ้นมาทำหน้าที่ด้านกระบวนการยุติธรรม เช่น ศาลยุติธรรมอาเซียน หรือศาลสิทธิมนุษยชนอาเซียนในลักษณะเช่นเดียวกับองค์กรเหนือรัฐที่ถูกจัดตั้งขึ้นในสหภาพยุโรป อำนาจขององค์กรเหนือรัฐเหล่านี้ก็จะมีอำนาจมากกว่าองค์กรหรือหน่วยงานยุติธรรมภายในประเทศ ซึ่งแม้ว่าจะต้องมีการปรับปรุงระบบยุติธรรมในแต่ละประเทศสมาชิก รวมถึงการเสียค่าใช้จ่ายและต้องสร้างบุคลากรที่เข้าใจในเรื่องเหล่านี้เพิ่มขึ้นก็ตาม แต่การดำเนินการจัดตั้งองค์กรเหล่านี้จะก่อให้เกิดผลดีระยะยาว ที่ไม่ใช่เพียงแต่ความเป็นรูปธรรมในผลบังคับใช้ต่อกลุ่มประเทศสมาชิก แต่ยังส่งผลดีต่อความเป็นเอกภาพ ซึ่งถือเป็นสาระสำคัญของการรวมตัวกันของประชาคมอาเซียนนั่นเอง

บทสรุป

การพิจารณาบริบทของความคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนในประชาคมอาเซียนนั้นมีความแตกต่างกันกับบริบทความคุ้มครองในภูมิภาคอื่นพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสำคัญกับ “ส่วนรวม” มากกว่า “ปัจเจกชน” ตามที่ปรากฏในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคอื่น หรือการให้ความสำคัญกับ “หน้าที่” ในการได้มาซึ่งสิทธิบางประการ บริบทเหล่านี้อาจทำให้มุมมองความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประชาคมอาเซียนมีลักษณะที่ต้องการความรับรองจากกฎหมาย บริบทแวดล้อมในลักษณะคล้ายกับสิทธิเสรีภาพของรัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่ที่ต้องอาศัยการรับรองจากรัฐธรรมนูญ มิใช่สิทธิที่ได้มาแต่กำเนิดของปัจเจกชนอย่างในกลุ่มประเทศแถบตะวันตก ในส่วนของประเทศไทยเองในฐานะสมาชิกหนึ่งของประชาคมอาเซียนคงหนีไม่พ้นที่จะต้องอาศัยบริบทจากปฏิญญาอาเซียนฯ ดังกล่าวในการพิจารณาเป็น “แนวทาง” ในการคุ้มครองต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน การที่ประเทศไทยอยู่ในภาวะ

“ไว้รัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศ” เนื่องจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗ อาจทำให้ทิศทางในการนำมาปรับใช้หลักสิทธิมนุษยชนเพื่อคุ้มครองประชาชนยังคงไม่มีความชัดเจน และขาดทิศทางที่ทำให้เกิดความอุ่นใจในการดำรงชีวิต ดังนั้น คงต้องจับตามองต่อไปว่าทิศทางของรัฐธรรมนูญฉบับต่อไปของราชอาณาจักรไทยจะกำหนดทิศทางในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างไร สอดคล้องกับแนวทางของปฏิญญาสากลและปฏิญญาอาเซียนฯ หรือไม่ และเมื่อใดที่ประเทศไทยมีการกำหนดทิศทางดังกล่าว ในรัฐธรรมนูญที่ชัดเจน แน่นนอนแล้ว การกำหนดนิติฐานะ (ตามหลัก principle of legal security) ของสิทธิมนุษยชนในประเทศคงมีความชัดเจน แน่นนอนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

กองการเมืองและความมั่นคงและกองยุทธศาสตร์และความร่วมมืออาเซียน กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. *ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. พ.ศ.๒๕๕๖.

บรรเจิด สิงคนติ. *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ ๔. สำนักพิมพ์วิญญูชน. กรุงเทพฯ. ๒๕๕๕.

รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง *การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน* โดย รศ.ดร.บรรเจิด สิงคนติ และคณะ เสนอสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

รังสรรค์ ชนะพันธุ์และคณะ. *วิถีสังคมไท สารนิพนธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษประชาธิปไตย พนมยงค์ ชุดที่ ๖ กฎหมายหมายและสิทธิมนุษยชน*. เรือนแก้วการพิมพ์. กรุงเทพฯ. ๒๕๔๔.

อัจฉรา ฉายากุลและคณะ. *พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของไทย*. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. กรุงเทพฯ. ๒๕๔๖.

JANIS, Mark et. al. *European Human Rights Law: Text and Materials*. Second Edition. Oxford University Press. New York. 2000.

LEACH, Philip. *Taking a case to the European Court of Human Rights*. Third Edition. Oxford University Press. New York. 2011.

LOVELAND, Ian. *Constitutional Law, Administrative Law and Human Rights: A Critical Introduction*. Oxford University Press. New York. 2003.